

Longsulin eftir at sleppa upp í part

bókaummæli

Bergtóra Hanusardóttir: Skert flog.
147 síður. 148 krónur.
Mentunargrunnur Studentafélagsins.

Fyrsta bókin hjá Bergtöru Hanusardóttir er í sínum bygnaði ekki heilt vanlig. Í fyrsta parti af bókinni — og í teimum tveimur seinastu — fortelur ein eg persónur um eina eldri konu og um sitt samband við hana. Í teimum þertunum, sum eru ímillum, letur hövundurinn lívið hjá hesi konu fara framvið, sum myndir úr einum filmi. Skaldsagan er sostatt ein söga í eini sögu. Aftratt tí kemur, at miðleingjan í bókinni ekki er skrivað í tíðarraðfylgju. Hövundurinn byrjar við at greiða frá konuni sum tilkonnari mammu, fer síðani aftur til barndómin, forkar seg so spakuliga upp til ellisárini. Tað er næstan sum at taka ein sveip við einum liggja. Hesin máttin er sjálvsagt einki óvanligur aðrastaðni. Men gjørt av nýfölgdum hövundi má hetta sigast at vera rættiliga kynstrugt og bókinni til fyrirminnar.

Miðleingjan í bókinni er — sum eg nevndi — ein mynd av eini kvinnu. Bókin greiðir frá Sunnivu, sum — við tí at dragast við, at hon frá barnsbeini er lamin — skal royna at fáa sitt burtur úr lívinum. Henda frágreiðing verður áhugaverd av tí, at Sunniva ekki er heilt vanlig. Hon hefur umframt viðfæddar meinbogar eisini viðfædda styrki, hennara lívsskurður verður sostatt eitt úrlit av eini togan millum egineikar, sum tarna og egineikar, sum hjálpa. Hon er treisk, ágrýttin og hefur hugflog. Hon hefur ein meira enn vanliga myktan vakurleikaans. Og hon hefur eitt serligt eyga fyrir øllum livandi, fuglum, djórum, men fyrst og fremst øllum, sum gror, sum — saman við tí at hon er sann-droymd og viðhvørt sær — gevur henni ein gátuferan færa. Sum hefur hon eitt samband við jörðina, lívsins upphav, sum ber á brá at vera gandakent. Orðið ktoniskt rennur einum í huga.

Tá eg las hesa bókina fyrstu ferð, helt eg, at her í stóðum vóru persónur, upplýsingar og geirar, sum ikki høvdu týðning fyrir heildina. Eg haldi framvegis, at hetta er lutvis rætt. Men ikki heilt. Tað tykist nevnliga, sum evnið í bókinni tá saman um kemur ikki er ein persónur — Sunniva — men ein kensla ella eitt hugtak. Skuldi eg sett navn á hetta hugtakið, hevði eg nevnt tað »longsulin eftir at sleppa upp í part«. Hesin longsul gongur gjøgnum alla bókina. Eitt týðiliga lýst dømi um hann finna vit í frásøgnini um brúðleyp, har Sunniva situr og lurtar, meðan drunnurin fer runt:

Tað hevði verið stuttligt at roynt! Og hon gjørdi síni ørindir klár. Hon skuldi senda Billu hann, tí hon hevði lættliga fingið hann viðari, og hon hugsaði um at skifta lag, tá hennara túrur kom. Hattat, teir kvóðu, kláraði hon ikki, tað bleiv alt ov høgt ella alt ov lægt hjá henni. Skuldi hon vera við, vildi hon um ikki annað hava kraft í málið, for at velja sær eitt lag, sum hóskaði henni.

Men sjálvandi. Ongin sá von-

riku, glógvandi eyguni og beinleidis at biðja um drunnin, tað hvørki gjørdi hon, ella hættaði hon sær, tí um hon nú kortini hevði gloymt ørindini, tá tað kom til álvaran!

Sunniva er kvinna og lamin. Og eingin ivi er um, at Skert flog lýsir longsulin eftir, og stríðið fyrir, at vinna á fylgjunum av hesum tvífalda undirluta. Serliga væl eydnast tað hövundinum at lýsa Sunnivusa longsul eftir, í tvørligastu korum, at geva síni listarligu trá ein útveg.

Men samstundis haldi eg, at bókinn fevnr um meira. Skaldsagan lýsir longsulin ikki bara eftir javnrætti, men eftir livføri. Hetta ger, at viðurskifti í bókinni, sum kunnu tykjast óviðkomandi, nú fáa eitt pláss í vevnaðinum. Teir persónar, sum fyrst og fremst umboða evnið í skaldsøguni, eru sjálvsagt Sunniva og knáa systir hennara Rakul, sum einsamøll fær eitt gistingarhús á fætur í útlondunum. Men børnini, sum ikki eru livfór, menn, sum sjólátast, fólk, sum doyggja av bróstsjúku og kvinnur, sum doyggja í barsilssong, eru sum litbrigdi í einum dökkum baktjaldi, variatiónir yvir hövuðstemað í skaldsøguni. Hetta gevur heildini í bókinni ein livrunnan dām. Tað kenst sum at hyggja inn í ein urtagarð, har tey flestu blomstrini ongantið spretta, og nøkur fá toyggja seg móti ljósinum.

Í Skerdum flogi er einki kynstrugt samanspæl av tilburðum og ráðagerðum. Samrøður eru í bókinni, og tær kennast nátturligar. Men tað er ikki orðaskiftið — dialogurin — sum ber bókinni uppi. Í bókinni verða triggir persónar lýstir, hövuðspersónurin týðiliga, Sjúrdur og Rakul rættiliga týðiliga. Nógvir av síðupersónunum standa harafturimóti rættiliga kámir.

Á hin bógvin hefur bókinn eftir minum tykki tveir stórar fyrirminur. Annar er málburðurin. Orðatilfarið hjá hövundinum er vitt og fjølbroytt, og orðabrukið er beinrakið og onkursvegna persónligt og sjálvstøðugt, eitt nú — fyrir at taka eitt dømi — í einum setningi sum »tá dāmdi henni at hoyra sjógvu titla og fjasa móti fjørugrótinum«. Hitt er ein ávisur musikalitetur í skrivningini, nakað sorgblitt, ein skærur tóni. Hesin musikalitetur er serliga sjónskur í fyrsta kapitli í bókinni — og í tí seinasta, sum við sínum fámæltu og blúgva orðalag er lýtaleyst. Hesin tónin kemur eisini fram aðrastaðni, eitt nú allarfyrrst í 12. parti, har hövundurinn — eftir at hava endað sína frásøgn um lagnuna hjá Sunnivu — við orðunum »Eg bar kannuna av einum krússi í Aardali« virtuost slær á rætta tangentin.

Stuttstøgan hóskar betri til prosalýriskan stil enn skaldsagan. Og eg fari at loyva mær — í einum slanki — her at gera vart við, at Bergtóra longu við einum stuttum broti hefur vist sitt kynstur á hesum øki. Eg hugsi um ta lítlu søguna við tí vakra heitinum »Eisini kærleiki« — prentað í bókinni »Frostrósan og aðrar søgur« — sum við viðkvæmum

ansi fyrir orðanna tónleiki lýsir eitt medvitsskifti frá persónligum til kosmiskan kærleika.

Eitt annað eyðkenni, sum styrkir Skert flog, er at tað lukkast hövundinum rættiliga væl at sleppa undan skaldsligum postulátum. Tað eg dugi at siggja verður ikki trúttat niður í lesaran, hvussu persónarnir hugsa og føla. Tað verður vist. Tak t.d. brotið, har Sunniva verður forelskað í Sjúrða. Hövundurinn kunnger einki fyrir lesaranum. Hon letur í staðin fyrir Sunnivu fara yvir til segligr:

Hon vildi knappliga ynskt, at hon hevði fingið seg til at havt fól fram við vangnum, at hon kundi flent, bara tí tað var hóskeiligt, hevði ynskt at verið so lætt og fim, at hon kundi verið syft runt mitt á vegnum. Men hon var ikki soleiðis, og hugsunarsom fór hon yvir og hugdi at síni egnu spegilsmynd. Eygu, muður og hár. Tað var tað, sum sást. Hárið myrka-brúnt, tjúkt og greitt burtur frá pannuni. Fram við vangnum purlaðu leysu tottarnir, sum aldri vuku uppi og gjørdust serliga sjónligir út á dagin, ella tá mjørki og sirm var. Hárinum bilti onki. Tað var vakurt og floymdi, tá hon slepti tí leysum. Eyguni vóru stór og klár, ljóst blá og randað við dökkum eygnahárum. Teimum bilti heldur einki.

Hövundurinn visir her, at hon dugir nakað, sum ikki allir royndir hövundar hava lært.

Skert flog er eftir minum tykki ikki lýsaleys. Kanska hevði bókinn kenst fastari, um litbrigdið í baktjaldinum vóru

meira stiliserað, síðupersónarnir færri og hvør einstakur teirra gjøllari lýstur. Hinvegin ber skaldsagan boð um málsligt hegni, musikalitet og uppbyggingarligt kynstur. Fleiri góðar eygleiðingar eru í bókinni. Nakrar minniligar setningar rakar tú eisini við, eitt nú henda, har Sunniva í nýtum orðum sigur frá livsroyndum sínum:

Lamin ella ikki lamin, tað man ikki gera tann stóra munin, tá saman um kemur. Vit eru allar meira ella minni lamnar.

Tú fert ikki skeivur av tí súmbolska ljósi, sum her snildisliga verður varpað aftureftir á hövuðspersónin í søguni.

Á klaffinum í Skerdum flogi verður upplýst, at Bergtóra Hanusardóttir hefur verið virkin í føroysku kvinnunersluni burturi og heima. Nøkur vistu hetta frammanundan, m.a. undirritaði, sum hefur roynt at gáa eftir tí, hövundurinn hefur skrivað, verið samdur í summunum færum, heilt ósamdur í øðrum færum.

Hóast skaldsagan soleiðis, vitiligt, er dāmd av eini kvinnuligari lívssjón, siggi eg kortini einki tekin um, at hon er spent fyrir ein kvinnupolitiskan vogn. Hetta er eftir minum tykki ein vinningur fyrir bókina. Tað lukkast hövundinum at sleppa undan eini snaru, sum annars kundi ligið beint fyrir fótunum: at gera bókina til eina søgu um pinslarvátar og bølmen. Menninir verða í bókinni lýstir við samhuga. Sjúrdur verður lýstur sum ein áhugaverdur persónur, við dreyum, sum røkka út um sjálvsøkin áhugamál. Hann hevur eisini hetta merkiliga sambandið við moldina, sum Sunniva hefur, og sum kanska skal fatast sum ein áminnandi tíðarviðmerking. Í frásøgnini um veitsluna í 9. parti er Sjúrdur hövuðspersónur í eini ógvíslegari hendring, sum fær Sunnivu at rýma í skundi. Lýsingin av hesum tilburði er eftir minum tykki listarliga sonn, júst tí at hövundurinn á ongum sinni hefur peikifingurin á lofti.

Hanus Andreassen